

01

- 01 A Szervita Square Building
irodaház
- 02 A Szent Anna-templom és az
Emerald Hotel és Lakóház

IDÉZETEK ÉS IDÉZŐJELEK

A SZERVITA TÉR JELENKORI ÁTALAKULÁSA

ÉPÍTÉS | ARCHITECT
Fekete Antal, Gellár László, Peschka Alfréd

FOTÓ | PHOTO
Bujnovszky Tamás

SZERZŐ | AUTHOR
Wettstein Domonkos

—A Szervita tér mára a pesti belváros egyik legdinamikusabban változó közterévé vált, ami egyszerre tükröződik a léptéke ellenére is mozgalmas térfalaiban, valamint a történelmi időtávban korszakról korszakra lezajló átalakulásaiban. A tér formálására a barokk, a klasszicizmus, a neoreneszánsz, a századfordulás és a modern építészet egyaránt hatással volt, és bár Zaha Hadid nagy ellenállást kiváltó amorf terve végül feledésbe merült, az ezredfordulót követő tendenciák sem hagyták érintetlenül a teret. Az elmúlt években ugyanis a háború utáni – és sokat vitatott – modern épületek helyén új stratégiákkal kísérelték meg a hányatott múltú tér integritásának helyreállítását, miközben a történelmi kontextusban megjelenő kortárs építészeti formák kérdése a hazai közéletben is aktuális témává vált.

—A „kortárs történetiség” elsősorban a rekonstrukciók és a szimbolikus építkezések kapcsán került előtérbe, bár a budapesti historikus városszövetben kialakuló foghíj-helyzetek talán még plasztikusabban fejezik ki a kontinuitás problémáját. Hogyan lehet egyszerre alkalmazkodni a történelmi kontextushoz és a jelen kor kihívásaihoz? A háború utáni Budapest történelmi szövetében kialakuló hiányok beépítésénél épp ez a kérdés vált a magyar modern építészet egyik feladatává, [1] majd a késő modern, posztmodern és az ezredfordulás irányzatok kísérleteztek a történelmi kontextushoz való alkalmazkodással. Az absztrakt koncepciók, a korszerű anyaghasználat és a historizáló részletképzést csak reflektáló formálás többnyire ambivalens érzéseket váltott ki a közízlésben, de az alkalmazkodóbb szándékkal közelítő kortárs téglá- és

01

vonalkód-architektúrák sem tudtak igazán meggyőző alternatívát adni. Ebben a diskurzusban a historizálás lehetősége állandó „kísértésként” jelentkezett, miközben ez a probléma egyáltalán nem tűnik hungarikumnak. A kortárs európai építészetben egyre karakteresebb irányzatok bontakoztak ki a klasszicizálás és a modernitás szintetizálására, elég csak az angol, holland és belga építészet konzervatív áramlataira gondolnunk. Ugyanakkor épp ezeket a tendenciákat teszi idézőjelbe a bázeli Stadtcasino közelmúltbeli átépítése, ahol provokatív gesztusként a historikus homlokzatok „egy az egyes másolatát” idézte meg a Herzog & de Meuron iroda, hogy a városi tér integritását helyreállítsa. [2] A helyzet érdekessége, hogy a Stadtcasino az első tervet ez esetben is Zaha Hadid készítette, amely szintén a helyi polgárság heves ellenállásába ütközött. Ezt követően állt elő a bázeli székhelyű építészpáros a replika koncepcióval, amely egyszerre ad ironikus választ a sztár-építészet önkényes formáira és a konzervatív közízlés igényeire. A modernitás és a történetiség dilemmája tehát nemcsak idehaza, de európai kontextusban is aktuális, épp ezért érdekes megvizsgálnunk: a budapesti Szervita tér esetében hogyan viszonyultak a történelmi környezethez, milyen formálási stratégiákat alkalmaztak?

—Ahhoz, hogy megértsük a kortárs épületekben megidézhető tértörténelmi formákat, fel kell tárnunk a tér rétegzettségét. A Szervita tér kialakulása a középkorig nyúlik vissza. A városszerkezetben a tér átmeneti, folyamatosan alakuló helyzetét jelzi, hogy pozíciója két eltérő korszak városfala közé esik. A tér létrejötté azonban nem egy

Wettstein, D. (2021):
QUOTES AND QUOTATION MARKS - THE
CONTEMPORARY TRANSFORMATION OF
SZERVITA SQUARE, BUDAPEST, HUNGARY
Metszet, Vol 12, No 4 (2021), pp 54-59,
<https://doi.org/10.33268/Met.2021.4.7>

Received: 09 June 2021

Accepted: 17 June 2021

Published: 01 July 2021

Abstract: Szervita Square in Budapest is noted for its dynamic rate of change, hosting baroque, classical, neo renaissance, turn of the century premodern and now amorphic modern designs. Attempts to “restore” the spatial and temporal continuity of this urban space, while working with different contemporary means, making clear formal references to the historical context of

space. What they have in common is that the historical forms are not reinterpreted as a single model, but also adapted to the task and challenges of the present.

Szervita Square's character perhaps lies in its continuous transformation, so it is likely that the new developments will not permanently fix.

02

organikus városfejlődési folyamat eredménye, hanem a névadó szervita rend városkép-alakító cselekménye. Amikor a szerviták a 18. század első felében elkezdtek építkezni, a templom előtti telket is megvásárolták, hogy ott közteret alakítsanak ki. [3] A szerviták ugyanakkor először még az Invalidus laktanya helyén álló dzsámiban rendezkedtek be, majd egy telekcserét követően kezdtek el a Szent Anna-templomot építeni. A 19. század második felében jelentősen átépült a templom és a rendház. Diescher József a templom homlokzatát neoreneszánsz stílusban tervezte át, és új, többszintes rendházat épített mellé, míg a templom másik oldalára kétszintes bazárt tervezett. [4]

—A teret határoló további épületek architektúrája a 19. század első felében kezdett kialakulni, az ekkor felépülő klasszicista épületek homlokzati ritmusa a későbbi épületek számára is kiindulást adott. A századfordulás irányzatokat reprezentáló épületeket a korszak jeles alkotói tervezték, közülük a Szenágy és Bárczai Áruházat Jónás Dávid és Zsigmond, a Török-bankházat Böhm Henrik és Hegedüs Ármin, a Leitersdorfer iroda- és lakóházat pedig Lajta Béla. [5] A térfal jellegét meghatározó homlokzatképzésükben a szecessziós és a premodern irányzatok közti átmenetek figyelhetőek meg. A háborús pusztítások után jelentősen átalakult a tér. Bár a templomot megtartották, a rendház sérült épületét elbontották, helyére 1976-ban Jeney Lajos és Bán Ferenc terve alapján épült fel a Belvárosi Távbeszélő Központ. A korszak ideológiáját és az egyház helyzetét egyaránt plasztikusan kifejezte a két épület egymásnak feszülő viszonya. A neoreneszánsz templom és a késő modern fém-üveg homlokzatú irodaház kettőse akarva-akaratlanul is a korszak reprezentatív utcaképvé vált. A Szervita tér korábbi

trapéz térfarmáját azonban nem a telefonközpont, hanem néhány évvel korábban a Szabó István tervei szerint elkészült, L beépítési formát követő OMFB iroda- és parkolóház formálta át. A beépítés nemcsak a tér alaprajzát négyzetesítette, de a középkori úthálózat pulzáló térkapcsolatait is torzította.

—A barokk, klasszicista, századfordulás és késő modern építészeti karaktereket kényszerűen ötvöző Szervita tér átalakulása az ezredfordulót követően kapott új lendületet. Nagy vitát kavart a Zaha Hadid irodája által készített amorf beépítési forma, amely a korszak sztárépítész iránti ellentmondásos vágyakozásából fakadt. A történelmi szövetet fészegető, landmarkszerű beépítés az utólagos átdolgozások ellenére lekerült a napirendről. [6] Budapest kortárs építészetében a Szervita tér jelentőségét egészen az elmúlt évekig paradox módon épp ez a meg nem valósult sztárépítészeti projekt adta. Bár később a Duna-parti Bálna vagy a Liget esetében már valóban meg is épültek azok a projektek, amelyek kifejezetten a nemzetközi sztár-építészet brandteremtő erejével kívánták felhelyezni Budapestet a turizmus térképére, a Szervita tér és Zaha Hadid konfliktusa volt az a pont, ahol a történelmi városszövet értékét és megőrzését hosszabb távra is sikerült deklarálni. Ezt követően néhány évre elcsendesült a tér, csak a parkoló- és irodaház felújításáról lehetett hallani. [7] Az elmúlt években azonban ismét felgyorsultak az események, és a két késő modern épületet elbontották. Az új építési lehetőségeknek a tér két neuralgikus pontjára kellett választ adniuk: Hogyan lehet a szakrális és profán funkciókat egységes, zárt sorú térfalba rendezni? Valamint vissza lehet-e állítani a középkori térhálózat és a Szervita tér kapcsolatának korábbi dinamikáját?

03

04

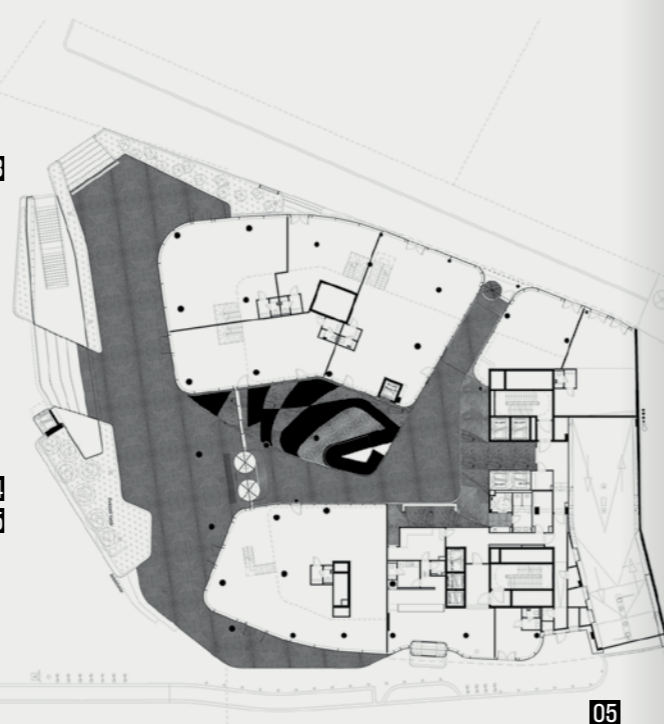
06

—A Szervita Square Building terveit a korábbi, egymásra merőleges beépítési formát követő iroda- és parkolóház helyére készítette el Gellár László és Fekete Antal vezetésével a DVM Group. A dinamikus formálás új lehetőségeket nyitott a korábbi beépítési ellentmondások feloldására, miközben a nagyvonalú szerkesztés szükségesszerűen új kérdéseket is felvet a középkori városszerkezet intim léptékű térstruktúrájához való illeszkedésben. Ez a kettősség a ház egészen érezhető. Egyrészt sikerült a térformák és terarányok organikus történelmi kapcsolatait továbbalakítani. Az absztrakt formálásból adódóan semmiféleképp nem rekonstruálásról van szó, bár a Szervita tér egykori trapéz alaprajza újra előállt, miközben a csatlakozó utcák és a tér találkozásainál dinamikus átmenetek alakultak ki. Ezt a téralakítási szándékot folytatja a külső és belső terek közti kapcsolatok minél oldottabb megformálása. A két szint magas öblösödő előtérrel és a belső átrium köztérrel kialakításával valóban feloldódik az átmenet, remélhetőleg a használat során is megtartják az épület földszinti terének publikus bejárhatóságát. Másfelől a dinamikus homlokzatformálás nagyvonalúsága, a két szint magas bejárati tér érezhetően túl is lendül a tér léptékén. Az íves üvegfelületek a szemközti premodern épületek karakteres nyílásfelületeit épületléptékű nagytással idézik vissza, miközben az új épület folytonos üvegfelületein a szemközti, kiemelkedő történelmi értéket képviselő

03

04

05

05

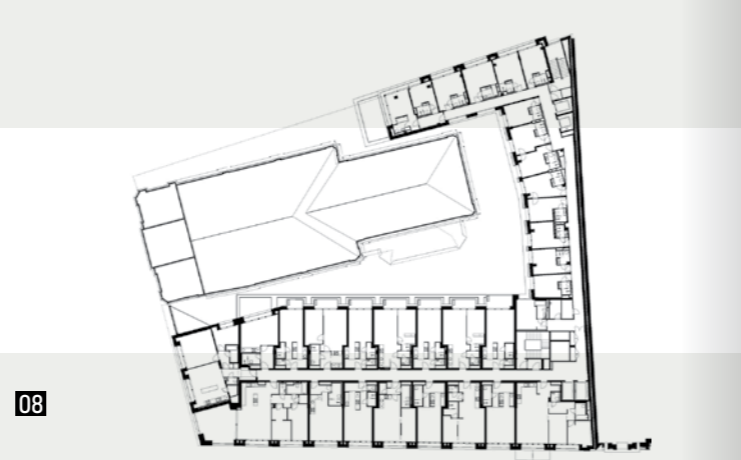
- 03 A tervezői szándék a szemközti századfordulós épületeket tükröző homlokzati felület kialakítása volt
- 04 Az építkezés során a köztér is megújult
- 05 A külső és belső tér kapcsolata a Szervita Square Building alaprajzi rendszerében
- 06 A téren különböző korszakok emlékei keverednek

századfordulós homlokzatok a maguk valóságában tükröződnek vissza. Visszafogott felületképzésével a kortárs épület a történelmi homlokzatokat hangsúlyozza, és ebből a szempontból érdemes a korábbi, Zaha Hadid-féle, szintén dinamikus formálással dolgozó koncepcióval összevetni. Bár a szerkesztés és a high-tech formálás hasonló, a sztár-építészeti gesztusokat nélkülöző, szikárabb épület mind a városszövettel, mind a környező architektúrával alkalmazkodóbban viselkedik, miközben a lendületes formálás kettősségéből adódóan a homlokzati tagolás léptéke, anyaghasználata erős feszültséget generál a térfalak finom plaszticitásával, ritmikájával.

06

SZERVITA SQUARE BUILDING IRODAHÁZ
 KONCEPCIÓ ÉS TERVTANÁCSI TERV, SZERZŐI FELÜGYELET: Fekete Antal, Dócz Péter (Finta és Társai Építész Stúdió Kft.). | ÉPÍTÉSI ENGEDÉLYEZÉSI ÉS KIVITELI TERV: DVM Group Kft. | VEZETŐ TERVEZŐ: Gellár László | ÉPÍTÉSZ TERVEZŐK: Besenyei Balázs, Erdélyi Róbert, Ferenczi Huba, Kutasi-Kovács Petra, Lente Ildikó, Nagy Orsolya, Titkos Ádám | LÁTVÁNYTERVEZÉS: Meszes Csanád, Lukács Stefán, Kovács Máttyás (DVM Group Kft.) | INGATLANFEJLESZTŐ: Horizon Development Kft.

- 07 Az egykori rendház homlokzatának megidézése
- 08 Emerald Hotel és Lakóház - alaprajz
- 09 A Szent Anna-templom új kontextusa
- 10 A homlokzati osztás az egykori rendház architektúráját értelmezi újra

07

08

10

—A körbefutó üvegfelületeken a történeti homlokzatok mellett az Emerald Residence új homlokzatai is vizuálisan kröződnek. A Szent Anna-templom mellett álló ház az egykori telefonközpont, illetve a korábbi rendház helyén épült fel, tervei az Óbuda Építész Stúdióban Peschka Alfréd, Nemes Bertalan és Csernik Tamás vezetésével készültek el. Az új beépítés lehetőséget adott a templommal való konfliktusos viszony tisztázására. A feladat nem volt egyszerű, hisz egyszerre kellett a neoreneszánsz épülettömeget kiszabadítani a modern funkció fojtogató öleléséből, mindeközben megőrizni a térfal zártságát. A beépítés problémája mellett az is kérdést jelentett, megoldható-e a feladat a modern építészet eszközeivel, vagy a térfal egysége valamiféle historizáló kortárs tendencia megjelenését kívánja meg? A tervezők számára Dévényi Tamás tervtanácsai segítettek. [8] Javaslatára alaposan elemezték a térfal történetének homlokzati szerkesztéseit. Különösen Diescher rendházának szerkesztését. Végül a templom tömegével egyező, azt kiegyensúlyozó arányokat alakítottak ki, és sikerült az eredeti rendház három nyílástengelyét is visszaidézni. Az új épület már nagyobb távolságot

07
08
09
10

tart a templomtól, a kettő közé a zárt térfal kialakításához üveghártya került, amelyen az egykori rendház hiányzó homlokzatszakaszának grafikája jelenik meg. A templom körül feszes térarányú passzázs alakult ki, ennek átjárhatóságát érdemes lenne megőrizni, tovább gazdagítva a Szervita tér térstruktúráját és folytatva a Szervita Square Building külső-belső terek közötti kapcsolatrendszerét. A homlokzat racionális szerkesztése, hálós nyíláselrendezése egyszerre őrzi meg a modernitás autentikus forma-szerkezet rendszerét, miközben a lyukarchitektúra a történeti építészet klasszikus arányaira is reflektál.

—A Szervita tér térbeli és időbeli folytonosságának „helyreállítására” tett kísérletek, bár eltérő kortárs eszközökkel dolgoznak, egyértelmű formai utalásokat tesznek a tér történeti kontextusára. Közös bennük, hogy a történeti formákat nem egy az egyes modellként, hanem a jelen feladatához, kihívásaihoz is alkalmazkodva értelmezik át. A Szervita tér karaktere talán épp a folyamatos átalakulásában rejlik, ezért vélhetően az új beépítések sem fogják véglegesen rögzíteni a tér alakzatait.

EMERALD HOTEL ÉS LAKÓHÁZ

ÉPÍTÉS: Peschka Alfréd | MEGBÍZÓ: BigGeorge Property | TERVEZŐK: Nemes Bertalan, Csernik Tamás (Óbuda Építész Stúdió Kft.) | PROJEKTIGAZGATÓ ÉPÍTÉS: Miklóshalmi Zsolt | ÉPÍTÉS MUNKATÁRSÁK: Kákóczi Norbert, Remenár Tamás, Gyulai Krisztina, Kovács Kornélia, Lipcsei Csilla, Nagy Zoltán, Owczarek Adrienn | ÉPÍTÉS KONZULENS: Dévényi Tamás | TARTÓSZERKEZETEK: Dr. Almási József, Varvasovszky Péter | ÉPÜLETGÉPÉSZET: Pavlics György | ÉPÜLETVILLOMOSSÁG: Kun Gábor, Szalai Viktor | GYENGEÁRAM: Ritzl András | ÉPÜLETSZERKEZET: Horváth László | TŰZVÉDELEM: Takács Lajos Gábor | KERTTERVEZŐ: Csaba Kinga

IRODALOM / REFERENCES

- [1] Simon, Mariann: „Arculatváltás: budapesti foghíjbeépítések 1956 után”, *Műemlékvédelem*, Vol 50, No 5 (2006), pp 199-206.
- [2] Wettstein, Domonkos: „Tér-idő illúziók - Mintha egy Esterházy-regényben járnánk, Herzog & de Meuron: Stadtcasino Basel”, *Metszet*, Vol 11, No 5 (2020), pp 38-43.
- [3] Dévényi, Tamás: „Lakóépület és boutique hotel a Szervita téren”, *Építészfórum*, 2018-08-15, hozzáférhető: <https://epiteszforum.hu/lakoeulet-es-boutique-hotel-a-szervita-teren> [utolsó belépés: 2021-06-05].
- [4] Guzsik, Tamás: „A budapesti Szervita templom és kolostor építéstörténete”, *Művészettörténeti Értesítő*, Vol 22, No 1 (1973), pp 1-21.
- [5] „Tértörténet”, *Építészfórum*, 2019-09-18, hozzáférhető: <https://epiteszforum.hu/tertortenet-szervita-square-building> [utolsó belépés: 2021-06-05].
- [6] Haba, Péter - Marinov, Péter: „A Zaha Hadid Architects módosította a Szervita téri terveket”, *Építészfórum*, 2008-02-25, hozzáférhető: <https://epiteszforum.hu/a-zaha-hadid-architects-modositotta-a-szervita-teri-terveket> [utolsó belépés: 2021-06-05].
- [7] Kovács, Dániel: „Felújítanak a szervita téri irodaházat és parkolóját”, *Hg.hu*, 2013-01-30, hozzáférhető: <http://hg.hu/cikkek/varos/15292-felujitanak-a-szervita-teri-irodahazat-es-parkolohazat> [utolsó belépés: 2021-06-05].
- [8] Dévényi, Tamás: „Lakóépület és boutique hotel a Szervita téren” *Építészfórum*, 2018-08-15, hozzáférhető: <https://epiteszforum.hu/lakoeulet-es-boutique-hotel-a-szervita-teren> [utolsó belépés: 2021-06-05].